

1881.

NIU TIRENI.

TRANSLATION OF REPORT OF MIDDLE ISLAND NATIVE LAND
PURCHASE COMMISSIONERS

(G.—6, 1881)

NGA HOKO WHENUA MAORI O TE WAIPOUNAMU,

(TE WHAKATAU A TE KOMIHANA.)

I tukua ki nga Whare e rua o te Runanga Nui i runga i te Whakahaui a te Kawana.

No. 1.

WHAKATURANGA O TE KOMIHANA.

NOMANAPI, Te Kawana.

Kia katoa e haere atu ana enei tukunga, a kia TAMATI HENARE METE, o Akarana, me PARANIHI ERUERA NEANA, o Nerehana, Tena Koutou.

NOTEMEA e tika ana kia whakaturia kia tokorua nga tangata hei Komihana, ma te Kawana e Karanga tetahi, a ma nga maori tetahi, ara, ma te taha kia ratou; ko taua Komihana hei whiriwhiri i te mahi a muri nei whakahua ai. A notemea ko aua maori kua whakatu i te tangata tuarua i raro nei hei tangata mo ratou i roto i taua Komihana.

Na, no reira, kia mohio koutou, notemea ko ahau ko, Hori Akubate Konetanetine, Makuihi o Nomanapi, Kawana o te Koroni o Nui Tireni, e tino whakapono ana ki te tika o ta korua whakahere, to korua kaha me to korua hangai ki te whakahaere i nga kaha me nga mana e ahei ai i au, a i runga i te kupu me te whakaae a te Kaunihera Whakahaere o te Koroni, ka whakaturia korua e ahau i konei taua

TAMATI HENARE METE, o Akarana, me

PARANIHI ERUERA NEANA, o Nerehana,

hei Komihana, i runga i nga ara katoa o te ture, a me haere hoki i raro i nga kupu o enei tukunga ki te whiriwhiri i nga mea huakua e whakaaturia ana i muri nei, ara,—Ki te kimi ki te rapu i pewheatia te hokonga a Te Keepa raua ko Te Matara i te Poraka Whenua o “Ngaitahu” e takoto ana i te Waipounamu i nga tau 1848, 1849 i hokona i nga Maori no ratou taua whenua. Ahakoa te ki whakatau o te 28 o Aperira, 1868, i tuhia e Te Hooro mo te taha ki Te Kawana o Niu Tireni me. “Te Ture whakatika mo Ngaitahu i runga i te ture, 1868. Me tiro tiro aua Komihana i nga pukapuka-tuku katoa me nga pukapuka e pa ana ki taua hoko a ma raua e whiriwhiri e whakatau—(1.) Mehemea tera etahi whakaaetanga etahi whakaritenga ranei i roto i nga whakahaere me nga mana i tukua ki a Te Keepa raua ko Te Matara, a i whakaaetia i whakaritea e raua mo te taha ki te Karauna i te takiwa o taua hoko, a kei te toe tonu kihai i whakaotia, a mehemea he aha te nui o te mate i tau ki aua Maori i runga i te kore kaore i whakaotia aua mea. (2.) Mehemea tera etahi whenua i rahuitia, i whakaaetia ranei kia rahuitia, a kia puritia i roto i aua whenua o aua hoko hei wahi mo aua Maori. A mehemea ranei i rahuitia ano aua wahi i runga i nga tikanga o te pukapuka whakaaetanga o te tuatahi. A ki te kore i rahuitia he aha ra te nui o te mate i tau ki runga ki nga Maori i te korenga o aua rahui. Me uiui me rapu aua Komihana pera ano i nga tikanga katoa o nga hoko i hoko ai i nga tangata Maori o enei poraka whenua; ara; o te hoko a Te Hamutana i te Poraka o “Akaroa” i te tau 1856. O te hoko a Kapene Haimona i te poraka o “Otakou” i te tau 1844—me te hoko a Te Matara i te poraka o “Murihiku” i te tau 1853—tetahi ki te kimi i runga i nga huarahi katoa o te ture, ki te whiriwhiri, ki te rapu i nga mea katoa e pa ana ki enei putake i tena wahi i tena wahi i nga takiwa e whakaritea ana e korua e aua komihana e whakatuturutia ana. Engari hoki ka taea ano e korua te neke atu aua whiriwhiringa mo tetahi atu takiwa ki tetahi atu wahi ki tetahi atu wahi ranei. Na ka whakahaui atu au i konei ka whakamana atu ia korua ki te tango atu ki o korua aroaro, ki te tiroiro hoki i nga pukapuka katoa i nga pepa i nga mapi i nga pukapuka tuhituhinga, me nga tuhituhinga pewhea ranei e maharatia ana e korua e tika ana mo runga i nga putake o tenei whiriwhiringa mo tetahi wahi ranei. A tetahi kia ahei korua ki te tono i tetahi tangata i etahi tangata ranei i nga kai-korero katoa (ahakoa e whaitake ana ki aua whenua) kia tangohia ona korero, a ratou korero ranei i runga i te oati i tewhea atu ara ranei e whakaaetia ana e te ture, ma korua e whakaaro te aheitanga ranei o aua tangata ki te whakaputa kupu e pa ana ki ta korua mahi ki tetahi wahi ranei. Erangi hoki kua e riro ma tetahi mea i konei ma te whakahaere ranei o nga mana ka tukua atu nei e whakamahara e whakaputa ranei i te whakaaro kaore i te tika i runga i te ture te tuhinga o nga pukapuka hoko tuku hoki i aua whenua e kiia nei ki a Te Kuini.